

Кушнір Н.О., Дяченко Б.І.

АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНА-ЄС: ПОТЕНЦІЙНІ ВИГОДИ ТА МОЖЛИВІ РИЗИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті висвітлюються потенційні економічні вигоди та можливі ризики для української економіки після підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проаналізовано плюси та мінуси від європейської інтеграції України. Здійснено порівняльний аналіз валового внутрішнього продукту в розрахунку на одну особу в окремих європейських країнах колишнього соціалістичного табору, які вже є членами ЄС, та країнах СНД.

Ключові слова: Угода про асоціацію, зона вільної торгівлі, європейська інтеграція, Європейський Союз, Україна.

ВСТУП

Постановка проблеми. Тривалий період часу Україна перебувала в системі протистояння двох моделей інтеграції: європейської та євразійської. Думки серед фахівців розбігалися стосовно того, куди їй краще інтегруватися: до Європейського Союзу чи до Митного Союзу. Дилема вибору країни активно обговорювалася на всіх рівнях суспільного життя. Зваживши плюси та мінуси потенційного членства у двох інтеграційних угрупованнях, Україна обрала європейський шлях свого розвитку, підтвердженням якого стало підписання в березні поточного року політичної частини Угоди про асоціацію, а в перспективі підписання і економічної частини відповідної Угоди. Адже європейський вибір відкриває нові перспективи для співробітництва України з розвиненими країнами світу, економічного розвитку, соціального прогресу та зміцнення позицій у міжнародній системі координат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та перспектив європейської інтеграції України присвячено наукові праці українських вчених, серед них: Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша та ін.

Метою даного наукового дослідження є виявлення та аналіз економічних вигод та можливих ризиків від майбутнього підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Європейський Союз – один з провідних світових гравців, найбільший торговий та економічний блок на міжнародній арені, який прагне посилити свою економічну могутність та протистояти

глобальним викликам сьогодення. Яскравим прикладом посилення економічної та політичної могутності, особливо після кризи, стала домовленість ЄС та США про створення трансатлантичної зони вільної торгівлі TAFTA (Transatlantic Free Trade Area), що в майбутньому покращить та збільшить товарообіг між двома сторонами. Договір про вільну торгівлю набере чинності, що дасть змогу збільшити щорічний товарообіг між берегами Атлантики на 116 млрд. дол. США (або 86 млрд. євро). Тільки за рахунок зняття митних бар'єрів ВВП ЄС і США зросте на 0,1 і 0,2 % відповідно. А до 2027 р. Єврокомісія очікує, що ефект від TAFTA дозволить додатково дати 0,5% зростання для економіки ЄС і 0,4% - для ВВП США, що еквівалентно додатковим доходам у сумі 86 млрд. євро і 65 млрд. євро на рік[2].

Європейський Союз не обмежується створенням лише трансатлантичного союзу на протипагу Китаю та партнерам БРІК (Бразилія, Росія, Індія та Китай). ЄС зацікавлений у завершенні переговорів про зону вільної торгівлі (ЗВТ) зі Сінгапуром. Аналогічний діалог готується з Японією, Індією та Канадою. Починаючи з 2007 року розпочали переговори і з Україною. Європейська інтеграція була проголошена ключовим зовнішньополітичним пріоритетом України, що відкриває нові можливості для співпраці з розвиненими країнами світу, економічного розвитку, соціального прогресу, зміцнення позицій держави на міжнародній арені.

Основними причинами прагнення України до інтеграції з ЄС є:

- гарантія територіальної цілісності;
- гарантія прав людини та основних свобод;
- модернізація економіки;
- підвищення рівня життя та добробуту населення;
- залучення іноземних інвестицій;
- залучення новітніх технологій;
- подолання технічної відсталості;
- створення нових робочих місць;
- вихід на світові ринки;
- можливість вільного переміщення товарів, послуг, робочої сили, капіталу в межах ЄС;

© Кушнір Наталія Олексіївна, к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, тел. 0508654477, e-mail: natali86natali@mail.ru

Дяченко Борис Іванович, к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, тел. 0506230598

- гармонізація національного законодавства до європейських стандартів.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації національної економіки, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на внутрішній ринок ЄС.

У політичному аспекті – модернізація правового поля української держави, демократизація політичної та інституціональної систем (демократизація суспільних відносин, розбудова громадянського суспільства, боротьба з корупцією). Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищення рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейською культурами, одночасне становлення України і як інтегрованої частини глобального суспільства, і як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій[3, с. 108].

Основним документом, який заклад основи співробітництва між ЄС та Україною, є Угода про партнерство та співробітництво, яка була підписана 14 червня 1994 року у Люксембурзі та набула чинності після ратифікації національними парламентами країн-членів ЄС тільки 1 березня 1998 року. Відповідна угода ґрунтувалася на ключових європейських цінностях: верховенстві права, повазі та захисті прав і основних свобод людини. Проте політичні обставини початку ХХІ ст. створили підстави для укладення принципово нової розширеної угоди між Україною та ЄС, яка б поглибила економічні та політичні відносини між сторонами.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є орієнтиром у впровадженні важливих внутрішніх трансформацій в Україні. Невід'ємною складовою Угоди є поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі Україна - ЄС (ЗВТ), що стане інструментом економічної інтеграції. Поглиблена зона вільної торгівлі передбачає: лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами; лібералізацію руху капіталів та до певної міри – руху робочої сили.

Підписання угоди про всеохоплюючу зону вільної торгівлі стане потужним стимулом для економічного зростання країни. З цією метою планується наблизити законодавство, норми та стандарти України до європейських у сферах транспорту, енергетики, послуг, сільського господарства тощо. Це дозволить уніфікувати значну частку правового простору двох сторін та усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі, забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки — європейських експортерів до українського ринку. В той же час, поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі сприятиме модернізації та інтеграції з ЄС.

Потенційні вигоди від Угоди про асоціацію для економіки України:

1. Європа готова скасувати майже всі мита (98%) для українських товарів, зокрема: від ввізних мит звільняється 83% всієї сільськогосподарської продукції, яка постачається до країн-членів ЄС, а також майже всі промислові товари (94,7%). Натомість Україна не буде зменшувати мита для імпорту з ЄС, але змушена гарантувати, що впродовж відповідного періоду вона за жодних обставин не змінить свої тарифи щодо європейських товарів. Негайні преференції отримає 83,4% українського експорту у сфері переробної промисловості з виробництва харчових продуктів. Решта продукції частково лібералізуватиметься через тарифні квоти. За оцінками Європейської Комісії, угода про вільну торгівлю може заощадити Україні близько 500 млн. євро в рік на митах. Українські експортери отримають конкурентну перевагу, бо зможуть запропонувати свою продукцію європейцям дешевше, ніж зараз.

2. Європейський Союз зобов'язався відкрити більшість своїх ринків відразу. 23 квітня поточного року ЄС в односторонньому порядку прийняв рішення про відкриття свого ринку для українських товарів у рамках автономного преференційного торговельного режиму між Україною та ЄС. Передбачається тимчасове одностороннє обнулення ввізних мит для українських товарів у рамках екстрених заходів підтримки кризової економіки країни до 1 листопада поточного року. Відповідні заходи мають на меті стимулювати вітчизняних промисловців до поставки своїх товарів на європейський ринок. Однак дорога до Європи відкриється тільки тим виробникам, які виготовляють продукцію європейської якості, вже модернізували виробництво, збудували необхідні лабораторії та отримали європейський сертифікат якості. До прикладу, право на постачання курятини до ЄС вже отримали кілька вітчизняних підприємств, серед них: "Миронівська птахофабрика" (торговельний бренд "Наша Ряба"), "Миронівський м'ясопереробний завод "Легко", "Птахофабрика Снятинська Нова" (агрохолдинг МПХ, спеціалізується на випуску гусячого м'яса та печінки) та "Агромарс" (торговельна марка "Гаврилівські курчата"[7]. З підписанням Угоди ЄС готовий буде скасувати мито на м'ясо птиці в межах квоти 40 тис. т.

3. Підвищення інвестиційної привабливості та притік іноземних інвестицій. Наразі важко аналізувати інвестиційну ситуацію в країні, бо на даний момент українська економіка балансує на грані між дефолтом та утриманням стабільної ситуації.

4. Посилення захисту прав споживачів. Нині рівень української продукції не відповідає нормам і стандартам ЄС. Зокрема, дві третини молока в Україні не відповідає стандартам якості ЄС. Часто в українських молокопродуктах зустрічаються залишки ветеринарних препаратів та антибіотиків, що вбивають корисну бактеріальну мікрофлору в організмі, що призводить до зниження імунітету. Їх гранично допустима норма значно перевищує допустимі норми ЄС. До того ж українські виробники часто додають до кисломолочних продуктів (сирів, сметани та вершкового масла) значну концентрацію

пальмової олії, щоб підвищити жирність і здешевити виробництво відповідних продуктів. З моменту підписання Угоди вводиться європейські стандарти контролю якості продукції. Українські товари стануть максимально безпечними, високоякісними та продаватимуться на європейських ринках. Зі створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі передбачено скасування протягом п'яти років ввізних мит на більшість товарів, вироблених у країнах ЄС, що дасть можливість українцям купувати дешевші європейські товари.

5. Надання переваг для малого та середнього бізнесу. В Україні знову стане вигідно розширювати виробництво товарів. Безпечна продукція не буде сертифікуватися взагалі. Скасовуються ГОСТи і технічні умови. Імпортери зможуть легше оформляти товари на митниці, митна вартість визначатиметься за контрактом.

6. Підвищення соціальної політики та освіти. Угода про асоціацію гарантує, що соціальні умови та гарантії не стануть гіршими. Освіта відповідатиме європейським стандартам. Продовжуватиметься впровадження Болонського процесу. Навчальні програми у вузах та ПТУ України будуть співмірними з програмами у вузах ЄС. Українські дипломи і кваліфікації для допуску до роботи визнаватимуться у ЄС. Вдосконалюватиметься система первинної медичної допомоги тощо.

7. Забезпечення охорони навколишнього середовища. Вводиться нові стандарти щодо якості повітря та води, зміняться методи контролю стану довкілля, управління сміттєзвалищами та переробкою сміття. Українським підприємствам за 3-5 років доведеться вкласти кошти в модернізацію та замінювати застаріле обладнання.

8. Посилення науково-технічного співробітництва. Спільні проекти щодо створення європейської навігаційної системи – конкурента GPS. ЄС користуватиметься нашими технологіями ракетобудування. Українські вчені будуть залучені до європейського дослідницького простору. Стане кращим і активно розвиватиметься 3G Інтернет, збільшиться пропускна здатність мобільного інтернету.

9. Зменшення корупції. Кожен розділ Угоди спрямований на боротьбу з корупцією в державній та приватній сферах. Зміни відбудуться в управлінні державними фінансами та плануванні державного бюджету. Зміняться функції КРУ та Рахункової палати [5].

10. Відсутність політичного чинника у відносинах Україна-ЄС, що надасть можливість подальшого співробітництва з країнами СНД, в тому числі з Російською Федерацією.

Проте в існуючій Угоді про асоціацію між Україною та ЄС існують *можливі ризики*, зокрема:

1. Тиск на владу. Європейський Союз тиснути на Україну, щоб влада втілювала в життя взяті на себе в Угоді зобов'язання.

2. Втрата конкурентоспроможності певних галузей, оскільки економіка не в змозі відповідати

всім європейським вимогам та стандартам. До прикладу, 80% продукції машинобудування направляється на експорт, в тому числі до Росії та інших країн Митного союзу – 50-70% залежно від підгалузі. Українські вагони суто через технічні характеристики постачаються лише у країни СНД, оскільки вітчизняні машини та обладнання в ЄС реалізувати досить важко, бо там інші стандарти та гостра конкуренція.

3. Погіршення стосунків з Російською Федерацією, яка намагається зірвати процес підписання Угоди про асоціацію з ЄС та розпочала торгово-економічні війни проти України як спосіб політичного впливу. До того ж РФ розпочала ескалацію диверсійно-терористичних дій в регіонах південно-східної України, щоб дестабілізувати ситуацію в Україні з метою недопущення підписання економічної частини аналізованої Угоди.

Розглянувши плюси та мінуси від Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, можемо констатувати, що для України це шанс виграти у боротьбі за економічне виживання, завоювати своє місце на європейському ринку.

Важливо відмітити, що поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС дозволить нам вийти на якісно новий рівень економічного розвитку — підвищення якості життя громадян, модернізацію усіх сфер життя держави і суспільства, підвищення конкурентоздатності українських виробників тощо. Успішне виконання Угоди – це важливий крок для України з метою подальшого інтегрування в ЄС.

Водночас, як показує опитування, в процесах інтеграції України до ЄС є як позитивні, так і негативні сторони, про що зокрема свідчать дані табл. 1. Інтеграція України до ЄС є позитивним чинником, як видно з таблиці 1, оскільки матимемо можливість вільного подорожування країнами ЄС (про що заявили 38% респондентів), в основному молодь віком від 18 до 30 років та підприємці. Проте 24 % опитаних дотримуються думки, що це призведе до відпливу кваліфікованих кадрів до країн ЄС. Ми вважаємо, що такі кадри набудуть практичного досвіду підприємницької діяльності у названому інтеграційному угрупованні і в подальшому реалізують себе в економіці нашої держави. По-перше, не випадково, що 22% респондентів відмітили про можливість погіршення відносин з Росією.

По-друге, 23% опитаних відзначили можливість отримання сучасних технологій та модернізації національних підприємств, а 19% респондентів стурбовані, що Україна стане сировинним додатком ЄС.

По-третє, 22% респондентів стверджує про можливість отримання фінансових ресурсів для розвитку економіки України.

По-четверте, більше ніж п'ята частина опитаних впевнена знизенні рівня безробіття, створенні нових робочих місць на території нашої держави, хоча 19% опитаних заявили про небезпеку знизення доходів населення та підвищення вартості

життя, а також про зростання цін на товари широкого вжитку та енергоносії і комунальні тарифи.

Таблиця 1. Плюси та мінуси інтеграції України до ЄС [6]

Інтеграція до Європейського Союзу	
Плюси	Мінуси
Зміцнення незалежності від Росії – 16%	Відплив кваліфікованих кадрів до країн ЄС – 24%
Можливість вільно подорожувати країнами ЄС – 38%	Погіршення відносин з Росією – 22%
Удосконалення вітчизняної судової системи – 26%	Перетворення України на сировинний придаток ЄС – 19%
Отримання сучасних технологій, модернізація підприємств – 23%	Зниження доходів населення, підвищення вартості життя – 19%
Отримання фінансових ресурсів для розвитку економіки – 22%	Зростання цін на товари широкого вжитку, енергоносії – 18%
Зміцнення верховенства права – 21%	Підвищення комунальних тарифів – 16%
Зниження безробіття, створення нових робочих місць – 21%	Зниження якості продуктів, приплив низькоякісних товарів з ЄС – 15%
Підвищення конкурентоспроможності українських товарів – 15%	Зростання безробіття – 14%
Підвищення якості життя громадян, зростання доходів – 14%	Вплив чужої культури – 14%
Розвиток демократії – 14%	
Посилення боротьби з корупцією – 12%	
Зміцнення безпеки громадян – 12%	
Поліпшення системи охорони здоров'я – 11%.	

По-п'яте, по 15% респондентів відмітили як позитив підвищення конкурентоспроможності українських товарів, а як негатив – зниження якості продуктів, а також приплив низькоякісних товарів.

По-шосте, однакова кількість опитаних відмітили як про підвищення якості життя громадян і зростання доходів, так і зростання безробіття.

По-сьоме, однакова кількість респондентів (14%) висловились як за розвиток демократії, так і проти впливу чужої культури.

По-восьме, позитивним є впевненість опитаних, що інтеграція країни до ЄС забезпечить посилення боротьби з корупцією (12%), зміцнення безпеки

громадян (12%) та покращення системи охорони здоров'я (11%).

Отже, проведене опитування показують, що в інтеграційних процесах України до ЄС більше переважатимуть позитивні наслідки, ніж негативні. На нашу думку, Україні більш доцільно інтегруватись в ЄС, де досягнуті високі стандарти життєвого рівня населення.

Водночас наші дослідження засвідчують, що значно вагоміших успіхів у соціально-економічному розвитку досягли постсоціалістичні країни-члени ЄС, ніж країни СНД (табл.2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз ВВП на одну особу в окремих постсоціалістичних країнах членах-ЄС та країнах СНД, дол. США за ПКС 2005 року*

Показник	2004	2007	2010	2012	2012, % до:	
					2004	2010
Країни-члени ЄС з 2004 р.						
Естонія	15146	19638	16741	18718	123,6	111,8
Латвія	11960	16497	13647	15668	131,0	114,8
Литва	13399	17898	16573	18845	140,6	113,7
Польща	13298	15656	17194	18299	137,6	106,4
Словаччина	15178	19329	20159	21324	140,5	105,7
Угорщина	16295	17710	16972	17053	104,6	100,5
Чехія	19976	23860	23631	23771	118,9	100,6
Країни-члени ЄС з 2007 р.						
Болгарія	9198	11238	11513	12187	132,5	105,8
Румунія	8995	10813	10773	11131	123,7	103,3
Країни-члени СНД						
Білорусь	7769	10278	13362	...**	x	x
Вірменія	3602	5261	4908	...**	x	x

Казахстан	8001	10264	11117	...**	х	х
Російська Федерація	11090	14015	14187	...**	х	х
Таджикистан	1352	1558	1751	...**	х	х
Узбекистан	1874	2289	2827	...**	х	х
Довідково: Україна	5416	6578	6050	...**	х	х

* Розраховано за джерелом: [4, с. 537-538]

** звітність не представлена

З табл. 2 видно, що, по-перше, найбільший приріст ВВП на одну особу у 2012 р. порівняно з 2010 р. забезпечили країни Прибалтики, а після них Польща та Словаччина. По-друге, позитивна тенденція у зростанні ВВП у розрахунку на одну особу також спостерігалась у країнах-членах ЄС з 2007 року (Болгарія та Румунія). По-третє, всі вищеперелічені країни (за винятком Угорщини) домоглися стабільного зростання ВВП на одну особу порівняно з 2004 роком. Водночас країни-члени СНД, в тому числі Україна, несвоєчасно представили статистичну інформацію за 2012 рік для Європейської економічної комісії ООН. По-четверте, порівняльний аналіз країн-членів ЄС з 2004 р. та 2007 р. засвідчує, що у 2004 році вони мали більш вагомні переваги з аналізованого показника порівняно з країнами СНД, у тому числі з Російською Федерацією. Така ж ситуація характерна і для 2010 року.

У 2008 році розпочалась світова фінансова криза, яка найбільше зачепила країни СНД, у тому числі Україну, внаслідок чого у 2009 році для більшості з них характерною була негативна тенденція щодо спаду ВВП. Зокрема у США рівень спаду ВВП сягнув 3,1%, в Естонії – 14,1%, в Латвії – 17,7%, а в Литві – 14,8%. Майже вдвічі менший спад ВВП спостерігався в інших аналізованих країнах-членах ЄС з 2004 та 2007 рр. (за винятком Польщі, в якій приріст цього показника мав не спадну, а зростаючу тенденцію). Серед країн-членів СНД спадна тенденція з ВВП найбільше проявилась у Вірменії (-14,1%), Російській Федерації та Україні. У той же час у Білорусі, Казахстані, Таджикистані, Узбекистані спостерігалось зростання ВВП загалом [4, с. 535-536].

Водночас наші дослідження засвідчують, що світова фінансова криза 2008 року негативно вплинула на більшість аналізованих країн щодо узагальнюючого показника ВВП та в розрахунку на одну особу. Однак країни ЄС швидше подолали негативні її наслідки завдяки продуманій економічній політиці Європейського Союзу. Більш затяжний період щодо виходу з останньої світової фінансової кризи спостерігався передусім у таких країнах-членах СНД, як Вірменія, Україна та Російська Федерація. В інших країнах цієї групи ситуація виявилась більш стабільною, оскільки ВВП загалом, в тому числі в розрахунку на одну особу, мав зростаючу тенденцію.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши потенційні вигоди та можливі ризики від майбутнього підписання економічної частини Угоди про асоціацію і передбаченої нею поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, можемо зробити висновок, що Україна не помилилася у своєму європейському виборі. Для України європейська інтеграція – це шлях до модернізації вітчизняних підприємств, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності української продукції, отримання фінансових ресурсів для розвитку економіки, підвищення якості життя громадян, поліпшення системи охорони здоров'я, зміцнення верховенства права тощо. Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це шанс модернізації національної економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вигоди від заручин ЄС та України: скасування мит та висока якість товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/vigodi-vid-zaruchin-yes-ta-ukrayini-skasuvannya-mit-ta-visoka-yakist-tovariv-313296.html>
2. Європа і США створюють “економічне НАТО” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/vevropa-i-ssha-stvorvat-ekonomichne-nato.html>
3. Михайлова Л.І. Євроекономічна інтеграція: навчальний посібник / Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 136с.
4. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України; за ред. О.Г. Осауленка. – Київ.: ТОВ “Август Трейд”, 2013. – 551с.
5. Україна-ЄС: Угода про асоціацію. Шлюбний контракт у картинках [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=T515yTatOWQ>
6. Україна: час вибору. Центр Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/upload/Brouchure_EU-CU-7-2013.pdf
7. Українським виробникам дозволили продавати курятину в ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2013/07/130724_ukrainian_poultry_eu_az.shtml

Одержано 15.05.2014р.